

(א) ר"ה ב' ה'. (ב) ר"ש"ל מ"ו. (ג) הוריות י"א. (ד) פסחים ד. מ"ק כ. (ה) ספ"א ט"פ: (ו) ז"ל מא"י לנבל, (ז) ז"ל אומר ר"מ, (ח) ג"כ קט"ז. (ט) ויש"ע מוספי חולין ית: ד"ה י"ו].

תורה אור השלם

1. לא יסור שבט מיהודה ומחוקק מבין רגליו עד כי יבא שילו וְלו יקנה עצמים: בראשית מ"ט י

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה דגמירנא שמועת ודינין: (ב) ד"ה מהכא וכו'. דבבל למידן: (ג) תוס' ד"ה ז' וכו' או אם היה הלוח אינו רואה לדון: (ד) ד"ה ולי לא יכין וחס היה מומחה לגבי דין פטור לכן נראה:

מוסף רש"י

שרודין את ישראל בשבט. שמונים על פי המלכות (בראשית חס ט). רב בר אחיה דהיה בר אחיה. אינו אביו על רב, אחיו של ר' חייא היה מן הכבד, כדלמיין אינו ומתן ושילא ומתתא ור' חייא טלוה בני דר' אחא מכפרי משה הו, ואימא שיהא אמו של רב, אחותה של ר' חייא הייתה מן העם (פסחים ד). דר' אחא מכפרי טעא לאה והוליו ממנה איינו, מתה ושעא רחל ונה בת מאש אחר וממנה נולד ר' חייא ושעא אינו בעת ויגלד לון רב, וממנא בר רב אינו בר אחיה דר' חייא מלכות (מ"ק ב.).

דיני ממונות בשלשה

זן אפילו ביחיד. דכתב (ויקרא יט) בלדק משפט וקסבר אין כאן עירוב פרשיות: **דגמירנא.** שמועותה (א) דינין מרבותי: **וסביננא.** יודע אני להוסיף ולישב טעמים מדעתי: **ונקיענא רשופא.** מריש גלותא דייננא דיני ממונות ביחיד: **דיניה לאו דינא.** והדר דינא לגמרי:

זן דינא. ביחיד: **אזי קבלון עלייהו.** לגמרי לילך אחרין חס לדון חס לטעות ולא יתבעון לא תשלס: ואזי **לא זיל שלי.** ואזי לא קבלו טעומך עליהם דלמרו לך דיינת לן דין תורה זיל שלי ומיהו מיהדר דינא לא. אלמא גמיר וסביר וכי לא נקיט רשותא דיינה דינא ולא מהדר: **לישקול רשופא.** דכיון דכרשות נחת לא משלס: **מהכא להכא.** מריש גלותא (ט) לנבל למידן דינא בנבל: **ומהפס לפסס.** מנשיא דארץ ישראל לדון בלך ישראל: **צעט.** לשון שררה יש להן רשות להפקיר דהפקר צ"ד הפקר דכתיב (עשרא י) וכל אשר לא יבא וגו' ביצמות בהאשה רבה (דף פט:): **מחוקק.** שררה מועטת: **שרודים את העם.** שיש להם כח ורשות מאת מלכי פרס: **בני בניו של הלל הלל נשיא** היה כדלמיר צפסקים צאלו דברים (דף טו). הושיבוו צראש ומינוהו נשיא עליהם: **זן דינא.** בנבל וטעה: **חסא.** לא"י לקמיה דרבי חייא: **ש"מ מהפס להכא לא מהני.** דהא רבה בר חנה רשותא הוה נקיט מרבי דנשיא דל"ה היה כדלמירן לקמן צשמעתין זן אחי יורד לנבל וכו': **לא מיניינו נקייענא רשופא.** ואינו כפוף לכס: **על הגבולין.** הנמשכות אחר ארץ ישראל: **מאי רשופא.** דרבה בר חנה: **יורה.** אסור והיתר אמר להם רבי יורה. ולקמן [ע"פ] פריך אזי גמיר למה ליה רשותא בהוראה: **ידין.** צרשות ופטור מלשלס: **יסיר צכורות.** יראה צמומין וחס קצוע הוא יתירנו לשוטרו צדימיה דרבי אין לצכור תקנה עד שיפול צו מוס דלמיר חורבן היה: **אל יסיר.** לקמן [סס] מפרש טעמא: **אינו.** אצוה דרז הוה כדלמירנין צאור לארבעה עשר (פסחים דף ז.) אל' אינו קיים כו': **ומנה.** אצוה דרבה: **מכפרי.** מקוס: על

למר דקא קרי בן אחותי וכי תימא הכי הוה מעשה והאמר מר איבו וחנה ושילא ומרתא ורבי חייא כולהו בני אבא בר אחא כרסלא מכפרי הוו צרב בר אחיה דהוה בר אחתיה רבה בר חנה בר אחיה דלאו בר אחתיה ואזי בעית אימא על

פרק ראשון סנהדרין ה.

ואם היה מומחה לרבים בו. פירש הקונטרס דכתיב בלדק משפט וקסבר אין עירוב פרשיות כתיב כאן וקשה דל"כ תקשה ליה דך צרייתא לר' אצוה דלמר שנים שדנו אין דייניהם דין ל"ה וע"ק דמשמע לפי הקונטרס דלמלאן דלית ליה עירוב פרשיות אין יכול לדון יחיד והא רב יוסף ס"ל צפ' המגשר

(גיטין דף פח:): דצהודלות והלואות עבדין שליחותיהו אלמא לית ליה עירוב פרשיות ואפ"ה משמע צסמוך מעוצדא דמר זוטרא דלית ליה לרב יוסף דיחיד מומחה זן ואפ"ה יחיד ועוד מדקאמר צסמוך אצל לא נקיט רשותא דיינה לאו דינא משמע דסבר כר' אצוה ואפ"ה הכי יחיד מומחה זן דלשמאל אפילו יחיד שאינו מומחה דיו זין דלאו דוקא נקיט שמואל שנים כמו שאפרש לקמן צע"ה ודוחק לפשט דיינה לאו דינא לכתמלה לכן נ"ל דלפי' למאן דבעי ג' מומחין מדאורייתא מתקנא דרצנן היא דיחיד מומחה לרבים זן אפי' יחיד והשתא הא דקאמר דיינה לאו דינא לאו אכגון דרב נחמן קאי דליתו סבר לה כשמואל לקמן דשנים שדנו דייניהן א"ר חייא ומבעיא לן כגון אנה דגמירנא וסברנא ונקיענא רשותא א"ר כגון אנה דגמירנא וסברנא אף על גב דלא נקיטנא רשותא דיינה דינא אי לא לא הוי דינא אלא חכם גדול חשוב בדורו כרב נחמן וכיצוא בו. פי' מומחה מנוסה בדינים עד דנקיט רשותא ופטנא מר זוטרא זן דינא וטעה אתא לקמיה דרב יוסף ואי' אי קבלון עלייהו לא תשלם ואזי לא ליל שלם ש"מ דינה דינא אע"ג דלא נקיט רשותא וכן סוגיא דשמיעתא. ומקסבי אמר רב האי מאן דבעי למידן דינא וכי טעי וליפטור לינקוט רשותא מבי ריש גלותא וכן אמר שמואל ואסיקנא מאן ישראל לארץ ישראל ומכבל לארץ ישראל נמי מהני רשותא דבבבל שבט ובארץ ישראל מחוקק כדנתיא לא יסור שבט מיהודה אלו ראשי גליות שבבבל שירודין את ישראל בשבט ומחוקק מבין רגליו אילו בני בניו של הלל ששלמדן תורה ברבים מארץ ישראל לבבל אסיק' דלא מהני ומאי רשותא דכי הא דכתב ליה רבי לרבה בר בר חנה כשירוד לבבל יורה ידיו יתיר בכורות וכתב ליה ר' (לרבינו) לרב ידיו יורה אבל בכורות לא הרשהו להיתר משום דהוה רב כקי במומין טפי והוה שרי מומא דלא הו ידעי אינשי ואמרי כי האי גזונא שרא רב והוו אתו למישרא מום עובר.

צמקוס יחיד מומחה קיימי ואפ"ה שנים נמי דנין את האדם צעל כרחו אללא דליקרו צית דין חוף דאי צדקבלו עלייהו מייירי שמואל אמאי הוי צ"ד חוף והא דתנן (לקמן דף גז.) זה צורר לו אחד חוה צורר לו אחד משמע דמדעתה אין צעל כרחו לא הני מיילי כשאומר לא אדון לפני זה אללא לפני זה אצל חס אמר שלא יבא כלל לצ"ד או חס (א) הוה לויה ואינו רואה לדון כלל צעירו כופין אותו ודנין אותו צעל כרחו: **בגון אנה** זן דיני ממונות ביחיד. והא דתנן צמסקת אצות (פ"ב מ"ח) אל תהי זן יחידה אין דינא לאלא אחד הקצ"ה ענה טובה קמ"ל שלא יטעה והא דלמיר כגון אנה כו' היינו כלומר יכול לדון ולא שיהיה זן אי נמי רגיל היה צדינין ואין לחוש שמא יטעה: **ואי יורה שא"ב.** פירש צקונטרס ואזי לא כגון דלמיר ליה דיינת לן זין תורה וקשה דחס כן מאזי דייק מהכא דהא אפילו לא גמיר וסביר נמי מה שעשה עשו וישלם מציתו כדמוכה לקמן (דף ו.) דפריך לרבי אצוה מדן את הדין ומוקי לה צדקצלה עלייהו וצשאינו מומחה איירי דהא קתני סיפא ואם היה מומחה (י) לרבים פטור לכן נראה ואזי לא דלא קבלון עלייהו כלל: **דהבא שבט** והתם מחוקק. משמע דצצט עדין והא דלמיר צפרק מקוס שנהגו (פסחים דף נא. וחס) אצל (י) מצבל לא"י כיון דלכן כייפינן להו עבדין כוותיהו (י) ואומר רבינו תס דה"מ צמילתא דליסור והיתר דבני א"י חכימי טפי (י) דלוירא דל"י מחכים כדלמיר הכא דליקרו ממחוקק שמלמדין תורה צרבים אצל לענין הפקעת ממון ליפטור דהפקר צית זין הפקר עדיפי בני צבל דליקרו שצט שרודין את העם צמקל והיינו טעמא משום דראש גולה מוצריס ונשיא צשא"י מנקבות כדלמיר צירושלמי(י): **רבה בר חנה.** גרסינן דאי רבה בר צר חנה א"כ היה זן צנו של חנה והכא משמע דצן אחיו של ר' חייא היה וצנה אחיו של ר' חייא היה כדלקמן אצל רבה צ"צ חנה דכחולי הש"ס היה צימי ר' יוחנן וצן צנו של חנה להכי קאמר צר בר ו"מ דשס אציו צר חנה ולא יתכן כדלמיר צהמוכר את הספינה (צ"ב דף עז.) כל צר חנה סיכסא: **נקיטנא רשות מאבא מרי ואבא מרי.** פי' ואצא מרי נטל רשות מרצ דמי שיש לו רשות יכול ליתן רשות כענין שמצינו (לקמן דף י.) לענין דיני קנסות דמי שהוה סמוך יכול לסמוך ויהיב ליה רשותא למידן דיני קנסות כדלמירנין (סס) צרס זכור אותו האיש לטוב שאלמלא הוא צעלו דיני קנסות ואע"פ שהוצרך רבי חייא לטובל רשות מרבי צצציל רבה בר חנה ורב שמא צעירו של רבי היה וצעירו לא היה רשאי אדם ליתן רשות אללא רבי אצל אין סברא לומר דרבה בר הונא היה צימי רבי:

עין משפט

בט א מיי פ"ה מהל' סנהדרין הלכה ח סמג עשין כו טוש"ע ח"מ סמג ג סעף צ ועיין צה"ה:

ל ב מיי שס פ"ו הלכה צ סמג שס טוש"ע ח"מ ג כה סעף צ: לא ג מיי שס ופ"ה שס סמג שס טוש"ע ח"מ סמג ג סעף צ: לב ד מיי שס פ"ו הל' ג סמג שס טוש"ע ח"מ סמג ט סה סעף צ:

לג ה מיי שס פ"ד הלכה יד: לד ו מיי שס הל' ג: לה ז ח מיי שס הלכה יד: לו ט מיי שס הלכה ח ופ"ג מהל' צכורות הלכה א:

רבינו הנגאל

בג' ואם היה מומחה לרבים זן אפילו יחיד וקי"ל דמומחה לא הוי אלא כרב נחמן אמר רב נחמן כגון אנה דאייננא דיני ממונות ביחיד. וכן א"ר חייא ומבעיא לן כגון אנה דגמירנא וסברנא ונקיענא רשותא א"ר כגון אנה דגמירנא וסברנא אף על גב דלא נקיטנא רשותא דיינה דינא אי לא לא הוי דינא אלא חכם גדול חשוב בדורו כרב נחמן וכיצוא בו. פי' מומחה מנוסה בדינים עד דנקיט רשותא ופטנא מר זוטרא זן דינא וטעה אתא לקמיה דרב יוסף ואי' אי קבלון עלייהו לא תשלם ואזי לא ליל שלם ש"מ דינה דינא אע"ג דלא נקיט רשותא וכן סוגיא דשמיעתא. ומקסבי אמר רב האי מאן דבעי למידן דינא וכי טעי וליפטור לינקוט רשותא מבי ריש גלותא וכן אמר שמואל ואסיקנא מאן ישראל לארץ ישראל ומכבל לארץ ישראל נמי מהני רשותא דבבבל שבט ובארץ ישראל מחוקק כדנתיא לא יסור שבט מיהודה אלו ראשי גליות שבבבל שירודין את ישראל בשבט ומחוקק מבין רגליו אילו בני בניו של הלל ששלמדן תורה ברבים מארץ ישראל לבבל אסיק' דלא מהני ומאי רשותא דכי הא דכתב ליה רבי לרבה בר בר חנה כשירוד לבבל יורה ידיו יתיר בכורות וכתב ליה ר' (לרבינו) לרב ידיו יורה אבל בכורות לא הרשהו להיתר משום דהוה רב כקי במומין טפי והוה שרי מומא דלא הו ידעי אינשי ואמרי כי האי גזונא שרא רב והוו אתו למישרא מום עובר.